

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

Elektronik Kültür Ortamında Yeniden Oluşturulan Mevlâna*

Mevlana Reconstructed in the Electronic Cultural Environment

Büşra Baysal**

Abstract: The electronic culture environment, which follows the oral and written culture environment, is one of the areas where culture exists effectively. The fact that electronic culture is a field rising on the basis of oral and written culture has helped its content to attain a rich form. Each cultural field contains some differences according to its formation characteristics. In this sense, the electronic culture environment also differs from other cultural environments. Since the electronic environment takes into account what is available rather than the accuracy of information, it contains many assumptions about a subject. This situation sometimes brings about diversification and sometimes reconstruction in terms of cultural elements. Mevlana is one of the cultural values that exist in the electronic cultural environment. What makes him the subject of this study is the reconstruction of Mevlana in the digital environment. While Mevlana is reconstructed in the electronic environment, he comments on social issues and says words according to the emotional state people are in. People share these posts to show their resentment, anger, awareness, boundaries, and to determine the areas they like or do not want to be in. Although Mevlana lived in the 13th century, he is one of the important figures of Turkish culture whose influence on people continues to this day with his works and the understanding created based on his works and life. Today, the reasons for the reconstruction of the Turkish-Islamic scholar Mevlana in the electronic environment can be sought in the acceptance of his ideas by the society and the desire of people to be in the field created by him and the works written later. In this article, the posts that do not belong to Mevlana but are attributed to Mevlana, which exist in the electronic cultural environment, have been analyzed and the contribution or harm of this situation to the image of Mevlana has been discussed. As a result of the analysis, it was seen that Mevlana, who is in circulation in the electronic culture environment, is known at the level of familiarity, and for this reason, the posts about him are made in the style of the digital environment, according to the mood of the people who share them. It is concluded that this situation can be improved by ensuring better awareness of Mevlana and raising awareness on the subject.

Structured Abstract: Communication was carried out verbally before writing and technological tools became a part of life. In this time period, people were more active in terms of communication, and the practice of expressing themselves was based solely on the spoken word. In the time period when communication and cultural practices were realized only through oral culture, remembering and permanence are ensured through words and memory. With the invention and recognition of writing, the limitations of oral culture are

* Bu çalışma, 26 Temmuz 2023 tarihinde Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Halk Bilimi Bilim Dalı, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı'nda savunulan "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Çerçevesinde Mevlevi Sema Töreni" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Bağımsız Araştırmacı

Dr., Independent Researcher

ORCID 0000-0002-5732-0676

busra.baysal@hbv.edu.tr

Cite as/ Atf: Baysal, B. (2024). Elektronik kültür ortamında yeniden oluşturulan Mevlâna. *Turkish Studies - Language*, 19(1), 95-106. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.74574>

Received/Geliş: 07 January/Ocak 2024

Accepted/Kabul: 20 March/Mart 2024

Published/Yayın: 25 March/Mart 2024

Checked by plagiarism software

compensated by writing. Writing is primarily the guarantee of permanence. The products of written culture have a more meticulous preparation stage than the products of oral culture, as they offer the opportunity to be thought about thoroughly. In written culture, not only the individuals who write the writing but also the individuals who read the writing have the opportunity to think about and evaluate the writing for a long time. The preparation/performance process of oral culture products is limited to the time of expression. Writing diversifies the places of existence in terms of its ability to exist on many grounds. While the performance area of the oral culture environment is the voice, writing has existed on stones, cönks and various papers. Each new cultural environment has developed above the previous possibilities and at the same time has made the cultural values that existed before it visible. The accumulated cultural assets have gained visibility on today's platforms with the provision of the electronic cultural environment. With the provision of the electronic cultural environment, both the sound and performance in the oral culture environment and the permanence of the written environment and the possibilities on the writer and reader brought by permanence have been combined in a single pot. In addition, electronic culture has made communication, which is limited in other cultural environments, fast, comprehensive and permanent. The field where sound, word, writing, movement and their combination are reflected has presented a harmony of oral and written media and has developed new possibilities within itself. The visibility of Mevlana, the subject of this study, in electronic media is remarkable. The topics about Mevlana mostly have themes such as love, peace, tolerance, loyalty, sincerity, unity, togetherness and maturity. Today, the posts about Mevlana in the digital environment consist of content prepared in parallel with these themes. However, the vast majority of these posts are not Mevlana's words. The language and style of the content and the attitude in the content are created according to the feelings, thoughts and moods of people living today. This situation has led to the formation of a new Mevlana in the electronic environment. Mevlana in the digital environment comments on today's problems and makes personal references to the issues he is uncomfortable with. In doing so, he uses the popular style. One of the reasons why Mevlana is actively visible in the electronic environment with new content and new contexts is that people who make such posts want to project the image of a tolerant, mature, respectful of spiritual values, generous, reliable, patient person to their circles in society or in the virtual world they belong to. In this context, people utilize Mevlana's ideas and philosophy to gain social status in the digital environment. Another reason for recreating Mevlana in the digital environment is that his ideas have been adopted and accepted for centuries not only by people in Turkish culture but also by other civilizations. In this sense, people have shared their personal feelings by attributing them to Mevlana. Since social media channels in the digital environment are based on the visibility of the post rather than its accuracy, similar thoughts and purposes were realized through the Turkish-Islamic scholar Mevlana. Mevlana clearly stated his ideas and line in his works. However, in such posts, Mevlana is sometimes portrayed as an intolerant and angry person, sometimes as someone who insinuates rebellion, retaliates, and mediates. These posts harm Mevlana and his place in Turkish culture by devaluing him and making him appear as someone who approves or encourages a wrong situation. In this study, the contents shared in various social media channels in the electronic culture environment by stating that they belong to Mevlana were analyzed and the reasons for sharing and the triggering reasons for sharing were analyzed. It has been understood that the recognition of Mevlana in the electronic environment is at the level of familiarity. In order to compensate for this situation, it is necessary to know and understand Mevlana better, to act according to this information and to carry out studies according to this situation.

Keywords: Turkish folklore, oral culture, written culture, electronic culture, Rumi, image

Öz: Sözlü ve yazılı kültür ortamını takip eden elektronik kültür ortamı, kültürün etkin bir şekilde varlık gösterdiği alanlardandır. Elektronik kültürün, sözlü ve yazılı kültür temelinde yükselen bir alan olması onu içeriğinin zengin bir forma kavuşmasına yardımcı olmuştur. Her kültür alanı oluşum özelliğine göre içerisinde birtakım farklılıklar barındırmaktadır. Bu anlamda elektronik kültür ortamı da diğer kültür ortamlarından farklılık gösterir. Elektronik ortam bir bilginin doğruluğundan ziyade mevcut olanı dikkate aldığından bir konuya dair içerisinde pek çok kabul barındırır. Bu durum da kültürel unsurlar açısından bazen çeşitlenmeyi bazen de yeniden oluşturulmayı beraberinde getirir. Mevlana da elektronik kültür ortamında varlık gösteren kültürel değerlerdendir. Onu bu çalışmanın konusu yapan husus Mevlana'nın dijital ortamda yeniden oluşturulmasıdır. Mevlana elektronik ortamda yeniden oluşturulurken toplumsal konularda yorum yapar, insanların içinde buldukları duygu durumuna göre sözler söyler. İnsanlar bu paylaşımları kırgınlıklarını, öfkelerini, farkındalıklarını, sınırlarını göstermek hoşlandıkları yahut içinde bulunmak istemedikleri alanları belirlemek için gerçekleştirirler. Mevlana her ne kadar 13. yüzyılda yaşamış olsa da eserleriyle, eserlerinden

ve yaşayışından yola çıkılarak oluşturulan anlayışla insanların üzerindeki etkisi bugüne kadar devam eden Türk kültürünün önemli şahsiyetlerindedir. Bugün Türk-İslam âlimi Mevlâna'nın elektronik ortamda yeniden oluşturulmasının sebepleri onun fikirlerinin toplum tarafından kabulünde, onun oluşturduğu ve sonradan kaleme alınan eserlerle oluşmuş olan alanda insanların bulunmak istemesinde aranabilir. Bu makalede elektronik kültür ortamında varlık gösteren Mevlâna'ya ait olmayıp Mevlâna'ya atfedilen paylaşımlar incelenmiş bu durumun Mevlâna imajına olan katkısı yahut zararları tartışılmıştır. İncelemeler neticesinde elektronik kültür ortamında dolaşımda olan Mevlâna'nın aşinalık düzeyinde bilindiği, bu sebeple ona dair yapılan paylaşımların dijital ortamın üslubuyla, paylaşımda bulunan kişilerin içinde buldukları ruh haline göre yapıldığı görülmüştür. Bu durumun Mevlâna'nın bilinirliğinin daha iyi bir şekilde sağlanması ve konuya dair bilinç kazandırılmasıyla iyileştirilebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk halk bilimi, sözlü kültür, yazılı kültür, elektronik kültür, Mevlâna, imaj

Giriş

Mevlâna, yaşamış olduğu 13. yy' dan bugüne kadar üzerinde en fazla çalışma yapılmış olan Türk-İslam âlimlerindedir. Mevlâna eserlerini yazılı kültürün olduğu zaman diliminde kaleme almıştır. Bu nedenle Mevlâna'yla ilgili bilgilere ve onun fikirlerine doğrudan eserleri vasıtasıyla ulaşılabilir. Kültürün olduğu ortamlar yenilendikçe kültürel öğeler bu alana taşınır ve geçmişten gelen diğer alanların birikimi üzerinden varlığını devam ettirir. Sanayi devriminin gerçekleşmesiyle birlikte radyo, telefon, televizyon gibi cihazların icadından sonra internetin icadı elektronik kültürün oluşmasını sağlamış bu alandaki etkinlikler arttıkça internetin, dolayısıyla elektronik kültürün günlük yaşamdaki yeri sağlamışmıştır.

Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde¹ internet "genel ağ" olarak tanımlanır. "İnternetin temeli 1969 yılında ABD'de Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Kurumu ve birkaç üniversitenin işbirliğinin ürünü olan ARPANET'le atılmış 1983 yılından sonra ortaya çıkan haberleşme protokolleri ile sivilleşmiştir. 1992 yılından sonra piyasaya sürülmüş ve ağ kaynaklarına ulaşım kolaylığı sağlamış "www" yaygınlaşmıştır (Özdemir, 2012, s. 387)."

"1990'larda, dünyadaki ağın grafiksel arayüzü, oluştuğunda; internet iş araçlarından çok görsel kültür karakteristiklerini bünyesine almıştır. 2.0 internet ağının gelişmesiyle birlikte internet tek kişilik gösteriden birden fazla kullanıcı platformuna geçmiş internette dışa vurumsal materyal sayıları patlamıştır. Böylece bilgisayarın kullanım alanı genişlemiştir (Bronner, 2018, s. 52)."

Bugün elektronik ortamda Mevlâna'yla ilgili sözlü ve yazılı kültür ortamında üretilen eserler kadar eser, içerik, belge bulunmaktadır. Bunların yanında elektronik ortamda bulunan sosyal medya mecraları da Mevlâna hakkında aktif olarak içerik paylaşılan alanların başında gelmektedir. Ancak bu alanlarda yapılan paylaşımların büyük bir kısmının Mevlâna'nın sözlerini herhangi bir yazılı kaynağa dayandırmadığı görülmektedir. Sosyal mecralarda Mevlâna'ya ait olduğu belirtilen ancak ona ait olmayan içeriklerin artması elektronik ortamda oluşan yeni bir Mevlâna tipi oluşturmuştur. Bu bağlamda yeni oluşturulan içeriklerin tahlil edilecek ve kültürel değerlere uygunluğu ele alınacaktır.

Sözlü ve Yazılı Kültür

Kültürün varlık gösterdiği her ortam bir önceki alanın birikimleri üzerinden yol alır. Bu anlamda kültürün varlık gösterdiği temel alan sözlü ortamdır. Sözlü kültür ortamında kelimelerin yerini sesler karşılar. "Sözleri hatırlamaya çalışabilirsiniz, fakat sözleri "arayıp bulacağınız" somut bir kaynak yoktur. Sözün odak noktası, izi (yazıya bağımlılığı sergileyen bir görsel benzetme), ağızdan çıkması ile vardığı yer arasında elle tutulur bir yörüngesi yoktur. Kelimeler başı başına bir olay, bir eylemdir. (Ong, 2014, s. 46)" Sözlü kültür ortamı bugün için hem yeni doğan bir kimsenin

¹ <https://sozluk.gov.tr/>

karşılaştığı bir alan hem de yazının ve teknolojinin icadından önce var olup hâlâ önemini ve varlığını koruyan bir alandır. Kişinin bu alanda yeterli doyuma ulaşması diğer kültür alanlarında başarı kaydetmesi anlamına gelecektir. Kültür bu alanda sözlü olarak hafızanın elverdiği ölçüde yaşatılır. Bu alan bilginin somut olarak sabitlenememesinden kaynaklı hafızanın diri tutulması, kültürün sürekli sözlü olarak ifade edilmesinden dolayı yaratıcılığı tetikleme gibi olanaklar sağlarken kültürel öğelerin sabitlenememesinden dolayı söz ile yayılan kültürün kaybolabilme ihtimalini bünyesinde barındırır.

Yazılı kültür bilginin somut nesne üzerine sabitlenmesi ve istenilen zamanda erişilebilmesi sebebiyle zihnin hatırlama yoluyla bilginin sürekli geri çağırılması sistemini rahatlatmıştır. Bu şekilde bilginin çoğalması sağlanmıştır. Hatırlama durumunda oluşan eksiklikler kapatılmıştır. Sözlü kültürdeki irticalen söyleme durumu zamana yayılmış dolayısıyla insanlar eserlerini ayrıntılı bir biçimde düşünerek daha uzun zamanda ortaya çıkarmışlardır. Bu anlamda bir önceki kültür ortamındaki zaman kısıtlılığında kaynaklı sınırlılıklar yerini demlenmiş bilgilere bırakmıştır. “Matbaanın kültür üzerinde bireyleştirici ve uzmanlaştırıcı bir etkisi vardır. (...) Ancak bu kültürel değişimler sözlü bir geleneğin devam eden etkisiyle birlikte gerçekleşir. Yazı sözlü bir kültürün yerini almaktansa onu dönüştürür ve düzenler” (Stevenson, 2008, s. 218).

Yazılı kültürle okur, aynı cümlelerin üzerinden tekrar tekrar geçebilir, anlamını tartabilir, yapısını analiz ederek her tür anlam nüansını didik didik edebilir. Bir cümle, parçacıklarına ayrılıp en son gerçek damlasına varılana kadar damıtılabilir. Okuma yazma, okuryazar aklı için en önemli alıştırmayı sunmuş ve günlük deneyimlere karşı daha eleştirel olunmasını sağlamıştır (Sanders, 1994, s. 16). Sözlü kültürün icra alanı bireylerin sözlü ifadeleriyle yazılı kültürde bu alan taş, cönk, kâğıt gibi çok çeşitli zeminlerde görünür kılınmıştır. “Yazılı kültür ortamında mit, destan, masal, halk hikâyesi gibi ürünler kısmen yazıya aktarılarak zamana bağlanmış ve bir yandan da sözlü gelenekte varlığını sürdürmüştür” (Ersoy, 2021, s. 168).

Elektronik Kültür

Elektronik kültür, Sanayi Devrimi ile birlikte buhar makinelerinin icadı ve akabinde gerçekleşen icatlarla birlikte ortaya çıkmıştır. Radyo, televizyon, telefon ve internetin varlığı kültürü söz ve yazının haricinde belli bir zamana ve mekâna bağlı kalmadan görünür kılmının önünü açmıştır. Bu imkân elektronik kültür mecralarının çeşitlenmesini beraberinde getirmiştir. Buna bağlı olarak gelişen imkânlarla birlikte kültürel öğelerin görünürlüğü artmıştır. Mevlâna'nın yaşadığı çağda yazı icat edilmiş olduğundan ona dair bilgilere yazılı kaynaklardan ya da kaleme aldıkları pek çok kaynaktan ulaşılabilmektedir. Kültürün görünür olduğu ortamlar icat edildiğinde kültür varlıkları o ortama taşınırken aynı zamanda ortamın özelliğine göre varlık göstermek durumunda kalmışlardır. Buna bağlı olarak Mevlâna elektronik kültür ortamına taşınırken elektronik kültür ortamının yapısal özelliğine göre bu ortamda yerini almıştır. Elektronik ortam kültürel unsurların depolanması, belgelenmesi, süreç iyi yönetildiği takdirde kültürel unsurlara dikkat çekilmesi gibi faydalarının yanında mevcut akıma, anlayışa göre kültürel unsurları görünür kılabilmektedir. Bunu mevcut bilgiler üzerinden yeni eklemlenen imajlarla sağlayabilmektedir. Elektronik ortam bireyleri her zaman görünür kıldığı için imajlar bu ortamda etkindir.

Bugün modern çağda imajlar kültürün önemli bir etkenidir. Öyle ki güçlü bir imaj, uzun bir yazılı ifadenin yerini tutabilmektedir. Onların hayatın içinde önemli bir yer edinmesinin sebeplerinden birisi de varlıklarının ispatını gerektiren bir denetim mekanizmasının olmamasıdır. İmajların bu denli önemli olmasının temelinde sözsüz bir iletişim aracı olması insanların duygularını, düşüncelerini, beğenilerini, sınırlarını ifade etmesi vardır. İnsanlar imajlarla tarafını belli etme, kimliğini görünür kılmak gibi pek çok yönden kendilerini ifade etme olanağı bulurlar. İnsanlar modern dünyada imaj sahibi olmak için görünür olma anlamında çaba sarf etmeleri haricinde başka bir çaba göstermelerine gerek neredeyse yoktur. Çünkü sosyal medya özelindeki dijital alanda imaj sahibi olmak sadece görünürlük anlamında bir ispat ister. Bu imajlar genellikle tıpkı kıyafetler gibi

belli bir kalıp içinde sunulmuştur. Nitekim kıyafetler de imaj oluşturmanın önemli yardımcılarından. Elektronik ortamda görünürlüğü olan tercihler, beğeniler, paylaşımlar, yorumlar, takipler, etkileşimler ve bunlara hizmet eden algoritmalar imaj oluşturulmasına yardımcı etkenlerdir. Bu anlamda imajın belli bir sınıfı yoktur. Toplumun her kesiminden insana açıktır. Aynı imaj her insanda farklı görünüme sahip olabilir. Her dönemin siyasi, sosyal, ekonomik şartları farklı olduğundan ve her insan farklı karakter özelliklerini üzerinde taşıdığından aynı imaj farklı görünümlere sahip olabilir. İmaj sahibi olmanın rağbet görmesinin birtakım sebepleri vardır. İnsanlar dijital imajları takip ederek ait olmak istedikleri sınıfa dâhilmiş gibi görünebilirler. Bunun için herhangi bir belge yahut denklik gerekmez. Böylelikle benzer fikirlere sahip oldukları insanlarla daha etkili bir şekilde iletişim kurma olanağı elde ederler. Bu durum da kullanıcılara güven, aidiyet duygularını verir. Aynı zamanda o mecra ya bağlılık sağlar.

Mevlâna etrafında oluşan imajlara bakıldığında onun her zaman ilgi gösterilen bir imaja sahip olduğu görülür. Mevlâna ile yan yana getirilen imajlar genellikle barış, hoşgörü, sevgi temelinde dindarlık üst potasında birleşen temalara sahiptir. Bu konuya dair çalışmada ele alınan örnekler Twitter, Instagram, Pinterest gibi sosyal medya uygulamalarından ve Google'den seçilmiştir. Bireyler Mevlâna'yı elektronik ortamda paylaştıklarında öncelikle dinî farkındalığa sahip olduklarını belirtme, Mevlâna'nın eleştirdiği yahut destek verdiği yönde olduğunu belli etme, Mevlâna'nın toplumun gözünde var olan olumlu yerine dayanarak bir statü oluşturma gibi beklentileri bulunmaktadır. Son yıllarda dijitalleşmenin artmasıyla birlikte her ne kadar bu durum anlaşılabilir da elektronik kültürün sözlü kültür kadar yaşamın bir parçası haline gelmesi gelişen olayların olağanlaşmasını beraberinde getirmiştir.

Resim 1² ve 2³ “Gel” çağrısına yapılan atf.

Gel ne olursan ol, yine gel, İster kâfir, ister Mecusi, İster puta tapan ol, yine gel, Bizim dergâhımız, ümitsizlik dergâhı değildir, Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da, yine gel... diye devam eden şiirde işlenen konular Mevlâna'nın hayata bakış açısı, görüşleriyle örtüştüğünden ona atfedilmekte ancak bu şiirin İranlı Ebu Said Ebu Hayr'a ait olduğu bildirilmektedir (Baysal, 2023, s. 40). Yukarıdaki görsellerde de bu şiire gönderme yapılmakta ancak işlenen temanın Mevlâna'nın

² https://www.google.com/imgres?imgurl=https://galeri13.uludagsozluk.com/713/ben-geldim_2268434.jpg&tbid=-66VvrcaWDeAPM&vet=1&imgrefurl=https://galeri.uludagsozluk.com/g/ben-geldim/&docid=3EIJSHqTJXi-M&w=640&h=640&hl=tr-TR&source=sh/x/im/m1/4

³ <https://www.kirkevinkedisi.com/gel-sikilsanda-isine-gelmese-de-yine-gel/>

fikirleriyle örtüşmediği görülmektedir. Mizahi bir yaklaşımla ele alınıp kuvvetle muhtemel aynı yönde bir tepki alınmasının amaçlandığı bu paylaşımda Mevlâna asabi ve fikirleriyle örtüşmeyen bir kararsızlıkta gösterilmiştir.

Erol Güngör (1996, s. 204-205) medeniyetin bir tarifinin de insan münasebetlerinde yumuşaklık, karşılıklı saygı, incelmış bir muaşeret, tavır ve hareketlerde zarafet olduğunu belirtir. Mevlâna'nın yaşayışından ve eserlerinden yola çıkılarak vefatından sonra kurulmuş olan Mevlevilikte, Mevlevihaneler sadece Türkiye'de değil, bütün dünyada yüksek bir medeniyet okulu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda bu durumdan haberdar olunmaması yahut köklerin unutulmasının Mevlâna'yı hoşgörüsüz bir tavırla karikatürize edilmesine sebep olduğu söylenebilir.

Resim 3⁴ Mevlâna'nın sözlerinin yanlış yorumlanmasına yapılan gönderme.

Hammer, Mevlâna'dan söz ederken "tüm duygulardan ve dünyevi olanlardan kâmilin sıyrılmışlık ve uzaklaşmışlık" halinden bahseder (Özkan, 2006, s. 39). Bu bağlamda karikatürdeki Mevlâna'nın cevabı maddi varlığın yahut azlığın onun için aynı durumu ifade etmesi ile örtüşür. Mevlâna'nın hayatta olduğu dönemde yaşanan sosyal ve siyasi olaylardan yola çıkılarak yahut onun eserlerinin okunmaması ya da anlaşılmasından kaynaklı kişisel yorumlar yapılagelmektedir. Bu durum yukarıdaki görselde magazin muhabiri ve Mevlâna röportajı ile farklı bir konuda temsil edilmiştir. Burada Mevlâna varlığın miktarına önem vermediğini belirtmek isterken, niyetinin tam tersi yönde bir kanaatle karşılaşmıştır.

⁴ <https://tr.pinterest.com/pin/238690848986448905/>

Resim 4⁵ ve 5⁶ Mevlâna'ya ait olduğu belirtilen görseller.Resim 6⁷ ve 7⁸ Mevlâna'ya ait olduğu belirtilen görseller.

Sanal gerçekliğin kültürü, insan bedeninden ve dünyadan kaçış isteğini yansıtır. Burada kişinin gerçek kimliğini ve bedenini değiştirme gereği duymadan sanal bir kimlik, semavi ve yanardöner bir birey olarak bulunması mümkündür. Gerçek yaşamda gerçekleşmesi çok da olanaklı olmayan veya yasaklanmış sanal faaliyetleri yapmak mümkündür. Sanal ortamda hayal gücünün ifade edilmesini kısıtlayan fiziksel ve diğer sınırlamalarla başa çıkma şansı vardır (Robins, 2000, s. 206).

Yukarıdaki farklı sosyal medya uygulamalarından yapılmış Mevlâna'ya ait olduğu bildirilen sözlerdeki dil ve üslup, olaylara yaklaşım tavrı, yapılan imalar dikkate alındığında bu sözlerin Mevlâna tarafından söylenmediğini tahmin etmek güç değildir. Nitekim Mevlâna'nın insanlara karşı tutumu terbiye anlayışı, sükûnun ardındaki sebep yukarıdaki görsellerde var olan konulara bağlı olarak değişkenlik göstermez. O eserlerinde insanı ve insanın karşılaşabileceği olayları türlü benzetmelerle hikâye, şiir formunda anlatır. O mistik cezbesini, ilahi aşkını, sufîyane düşüncesini anlatmak için bu formları bir araç olarak kullanır (Ocak, 1996, s. 124).

⁵ <https://twitter.com/Mevlanaeserleri/status/1613223363509469184/photo/1>

⁶ <https://www.instagram.com/p/CmPC36lNYyB/>

⁷ <https://i.pinimg.com/originals/fc/56/38/fc5638ee0c677b2ab05500bbf5db9825.jpg>

⁸ <https://www.instagram.com/p/CvZUfMFNltd/?igshid=MTc4MmM1YmI2Ng%3D%3D>

Resim 8⁹ Instagram paylaşımıResim 9¹⁰ Facebook paylaşımı

Yukarıdaki örnekler de diğer örnekler gibi Mevlâna'ya ait olduğu bildirilen paylaşımlardır. Ancak bu paylaşımların diğer örneklerle kıyasla Mevlâna'nın fikirleriyle daha çok örtüştüğü görülür. Bu tür paylaşımları kullanıcıların birbirine göndermesi, etkileşim sebebiyle akışta görünür olması, yorumlanması yahut beğenilmesi düşüncelerini hoşgörü, sevgi, barış, yardımseverlik, sadakat, olgun insan olma vb. temalar etrafında görünür kılmayı amaçlayan kullanıcılar tarafından tercih edilir. Böylesi paylaşımlar yapmanın sebeplerinden birisi de Mevlâna'nın toplum tarafından sevilmiş ve fikirleri kabullenilmiş Türk kültürünün bir değeri olarak görülmesi sebebiyledir. Mevlâna'ya toplum tarafından gösterilen saygı Mevlâna'ya atfedilen sözleri paylaşan kimselere de paylaşım yapılan ortam içerisinde dolaylı olarak aksettirilmekte bu şekilde kişi duygularını güçlü bir şekilde ifade etme olanağı bulmaktadır.

Resim 10¹¹ Instagram'da Mevlâna'ya atfedilen paylaşım. Resim 11¹² Mevlâna'ya dair yapılan mizahi paylaşım.

İnsan duygusal bir varlıktır. Mevlâna ise insan fitratının farkında olarak bu duyguları evrensel bir bakışla ele alır. Bu nedenle dünyanın farklı yerlerinden, farklı dinlerden, mezheplerden

⁹ <https://www.instagram.com/p/BKn2nhahfbG/?igshid=NjcyZGVjMzk%3D>

¹⁰ <https://www.facebook.com/HazretiMevlanaSozleri/photos/a.640793749335189/5821759157905263/?type=3&theater>

¹¹ <https://www.instagram.com/p/CynpT4tNr2H/?igshid=NjZiM2M3MzIxNA%3D%3D>

¹² <https://www.webtekno.com/yine-gel-yine-gel-kim-olursan-ol-yine-gel-kime-ait-h134516.html>

kimseler Mevlâna'ya ilgi duyar. Onun hakkında bilgi edinmek isterler. Bunun yanında Mevlâna düşüncelerini daima metaforlar vasıtasıyla dile getirmiş ve bunları da hikâyeye paketleri içinde sunmuştur (Keklik, 1986, s. 25). Dolayısıyla onun üslubu yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi bir kimseyi bugünün diliyle eleştirmez. Bu durum başarıya ulaşmış imajların tekrar dolaşıma sokularak farklı kodlarla tüketime açılabilmesiyle açıklanabilir (Satar, 2015, s. 74). Örneğin elektronik kültür çağı başlamadan önce Cuma günlerinin mesaj yoluyla, dijital ortamda paylaşım yapılarak, yorumlanarak, beğenilerek kutlanması, hatırlanması gibi bir durum söz konusu değilken dijitalleşmeyle birlikte böyle bir durum ortaya çıkmıştır. Mevlâna'da böylesi temaların içerisine dâhil edilmiştir. Çünkü zaten Mevlâna bir Türk-İslam âlimidir. Dinî bir günün kutlanıldığı içeriklerde kendisine ait olmayan bir içerikle dahi yer alması paylaşımın toplum tarafından kabulünü ve etkileşimin artmasını sağlar. Bu durum da elektronik ortamdaki paylaşımların doğru olmasından ziyade hoş giden bir içeriğe sahip olmasına öncelik verildiğini gösterir.

Dil sürekli kendi şakalarını yapar ve hem konuşmacıyı hem de okuru aynı biçimde kandırır. İnsanlar her sözün mutlaka gerçek olduğuna inanarak dile sonsuz güven duyarlar. Yani insanlar, yazılı olsun sözlü olsun, cümlelerine öyle büyük bir önem verirler ki sonunda bu cümlelerin gerçeğin kendisi olduğuna inandırırılar kendilerini. (Sanders, 1994, s. 52).

Çünkü elektronik kültür ortamı görünür olanı dikkate alma eğilimindedir. Elektronik kültür ortamında Mevlâna hakkında o kadar çok Mevlâna'ya ait olmayan içerik üretilmiştir ki kullanıcılar Mevlâna'ya atfedilerek paylaşılan içeriklerin aslında ona ait olmadığını da farkındadırlar. Bu durumda elektronik kültür kullanıcıları Mevlâna'nın diliyle dijital ortamda yapılan paylaşımların yanlış olabileceğine dair kullanıcıları uyandırır.

Resim 12¹³ Twitter paylaşımı.

Bazı zamanlarda paylaşımın dikkat çekmesi ve zihinlerde kalıcı olmasının sebebi konuya dair yeterli bilgi sahibi olunmamasıdır. Yukarıdaki Twitter paylaşımında yorum yapan kişilerin, küçük çocuğun büyüdüğünde ya iyi bir semazen olmasını ya da Mevlâna gibi bir âlim olmasını temenni etmeleri beklenir. Ancak bu düşüncelerin yerine çocuğun büyüünce Mevlâna olmasının temenni edilmesi yorumlarla birlikte görselin pek çok yerde paylaşılmasını beraberinde getirmiştir. Bu görseldeki yorumlar aynı zamanda Türk-İslam âlimi Mevlâna'nın ne kadar az bilindiğinin göstergesi olması açısından dikkat çekicidir. Bu örnek elektronik kültür ortamında yahut kültürün

¹³ <https://twitter.com/Oksijensizherif/status/691966632533594113?t=1n2PLhTGHU18a-lvs32jQg&s=08>

yaşam alanı bulacağı yeni ortamlarda ne kadar çok Mevlâna ile ilgili platformun olduğu yahut Mevlâna'ya dair ne kadar çok paylaşım yapılmış olmasından ziyade onun bilinirliğinin hangi düzeyde olduğunun ele alınması gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Sonuç

İncelenen örnekler ele alındığında dijital ortamda Mevlâna'ya dair yeni bir elektronik kültür tipi oluşturulduğu görülür. Oluşturulan bu tip, dinî ve kültürel konulara önem vermekle birlikte, kişiler arasındaki kırınglıklara bugünün dili ve üslubuyla gönderme yapmaktadır. Bu paylaşımların çoğalması Mevlâna'nın toplum tarafından fikirleri kabul görmüş ve Türk kültürünün sevilen bir değeri olarak görülmesi sebebiyledir. Ancak Mevlâna ile ilgili yapılan paylaşımlarda Mevlâna'nın yaşadığı dönemde kendisine Kur'an-ı Kerim'i rehber edindiği ve o istikamet üzere yürüdüğü, kendisinin yürüdüğü yoldan farklı bir yola çekmek isteyenlere ise "Men bende-i Kur'anem eger cân dârem / Men hâk-i reh-i Muhammed muhtârem Eger nakl kuned cüz in kes ez güftârem / Bizârem ez u vez an suhen bizârem" "Ben Kur'an'ın bendesiyim. Seçilmiş Muhammed (sav)'in yolunun tozuym. Kim ondan başka bir söz naklederse benden ondan şikâyetçiyim. O sözden de şikâyetçiyim (Can, 1999, s. 10)." diyerek cevap verdiği unutulmamalıdır.

Dolayısıyla elektronik kültür ortamında Mevlâna hakkında paylaşım yapılırken Türk kültürünün bir değeri olması, İslam dininin emirleri doğrultusunda hareket ettiğini belirterek sözlerinden bu durumun haricinde başka bir söz nakledilmemesi, yorumlanmamasını talep etmesi sebebiyle, küçümseyici, değersizleştirici, yanlış bir durumu tasvip edici yahut özendirici bir kimse olarak görülmemesine ve böylesi bir durumun ima edilmemesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Elektronik ortamda Mevlâna'ya dair yapılan paylaşımların içeriği dikkate alındığında ve var olan durum tahlil edildiğinde Mevlâna'nın elektronik ortam kullanıcıları tarafından yeteri kadar anlaşılmadığı açıktır. Türk kültürünün bir değeri olarak Mevlâna toplum tarafından aşinalık düzeyinde bilinmekte elektronik kültür ortamında da bu aşinalık üzerinden hareket edilmekte netice olarak Mevlâna'yı günlük konularda konuşturan, yaşam felsefesiyle bağdaşmayan sözler ifade eden karikatürler, paylaşımlar ortaya çıkmaktadır. Böylesi bir durumda ise ister istemez "paylaşımların hangisi daha yanlış" muhasebesi yapılmaktadır. Tüm bu durumların telafisi için Mevlâna'yı daha iyi tanımak daha sonra anlamak, anlamlandırma aşamasında referans olarak doğrudan Mevlâna'nın kaynaklarından yararlanmak, kültürün yaşadığı ve yaşatıldığı ortamlarda bu bilinçle hareket etmek gerekmektedir.

Kaynakça

- Baysal, B. (2023). *Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi çerçevesinde Mevlevî sema töreni*. [Doktora tezi], Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bronner, S. J. (2018). Halk biliminin dijitalleştirilmesi ve sanallaştırılması. (Çev. Şafak Yılmaz, Zehra Bayır). *İnternet Folkloru: Netlore ve Netnografi*. (Ed. M. Öcal Oğuz vd.), Geleneksel Yayıncılık. 45-94.
- Can, Ş. (1999). *Mevlâna hayatı, şahsiyeti, fikirleri*. Ötüken Neşriyat.
- Ersoy, R. (2021). *Gelenekten geleceğe türk kültür dünyası makaleler/incelemler*. (Ed. Cevdet Avcı). Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (1996). *Türk kültürü ve milliyetçilik*. Ötüken Neşriyat.
- Keklik, N. (1986) Mevlâna'da metafor yoluyla felsefe. *Felsefe Arşivi*, (26) 19-55.
- Ocak, A. Y. (1996). *Türk sufiliğine bakışlar*. İletişim Yayınları.
- Ong, W. J. (2014). *Sözlü ve yazılı kültür sözün teknolojileşmesi*. (Çev. Sema Postacıoğlu Banon). Metis Yayınları.
- Özdemir, N. (2012). *Medya, kültür ve edebiyat*. Grafiker Yayınları.
- Özkan, S. (2006). *Mevlâna ve Goethe*. Ötüken Neşriyat.
- Robins, K. (2020). *İmaj görmenin kültür ve politikası*. Ayrıntı Yayınları.
- Satar, B. (2015). *Popüler kültür ve tekrarlanan imajlar*. Kozmos Yayınları.
- Sanders, B. (1994). *Öküzün a'sı elektronik çağda yazılı kültürün çöküşü ve şiddetin yükselişi*. Ayrıntı Yayınları.
- Stevenson, N. (2008). *Medya kültürleri sosyal teori ve kitle iletişimi*. Ütopya Yayınları.
- <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi 03.12.2023)
- https://www.google.com/imgres?imgurl=https://galeri13.uludagsozluk.com/713/bengeldim_2268434.jpg&tbid=-66VvrcaWDeAPM&vet=1&imgrefurl=https://galeri.uludagsozluk.com/g/bengeldim/&docid=3EIJSHqfTJXi-M&w=640&h=640&hl=tr-TR&source=sh/x/im/m1/4 (Erişim Tarihi 03.12.2023)
- <https://tr.pinterest.com/pin/238690848986448905/> (Erişim Tarihi 03.12.2023)
- <https://twitter.com/Mevlânaeserleri/status/1613223363509469184/photo/1> (Erişim Tarihi 03.12.2023)
- <https://www.instagram.com/p/CmPC36lNYYB/> (Erişim Tarihi 03.12.2023)
- <https://i.pinimg.com/originals/fc/56/38/fc5638ee0c677b2ab05500bbf5db9825.jpg> (Erişim Tarihi 06.12.2023)
- <https://www.instagram.com/p/CvZUfMFNltl/?igshid=MTc4MmM1YmI2Ng%3D%3D> (Erişim Tarihi 06.12.2023)
- <https://twitter.com/Huthut6666/status/1592817139186126849/photo/1> (Erişim Tarihi 07.12.2023)
- <https://www.instagram.com/p/BKn2nhahfbG/?igshid=NjcyZGVjMzk%3D> (Erişim Tarihi 08.12.2023)

-
- <https://www.facebook.com/HazretiMevlânaSozleri/photos/a.640793749335189/5821759157905263/?type=3&theater> (Erişim Tarihi 12.12.2023)
- <https://www.instagram.com/p/CynpT4tNr2H/?igshid=NjZiM2M3MzIxNA%3D%3D> (Erişim Tarihi 09.12.2023)
- <https://www.webtekno.com/yine-gel-yine-gel-kim-olursan-ol-yine-gel-kime-ait-h134516.html> (Erişim Tarihi 12.12.2023)
- <https://twitter.com/Oksijensizherif/status/691966632533594113?t=1n2PLhTGHUI8a-lvs32jQg&s=08> (Erişim Tarihi 12.12.2023)
- <https://www.kirkevinkedisi.com/gel-sikilsanda-isine-gelmese-de-yine-gel/> (Erişim Tarihi 12.12.2023)